

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA EKOLOGIK TARBIYANING
AHAMIYATI

Shukurova Yulduz

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya jarayonining ahamiyati va uni amalga oshirishning samarali usullari haqida so'z yuritiladi. Bolalar ongida ekologik madaniyatni shakllantirish, atrof-muhitni asrashga oid tushunchalarni singdirish va tabiatga hurmat hissini uyg'otishning muhimligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ekologik tarbiya, maktabgacha ta'lim, ekologik madaniyat, tabiatni muhofaza qilish, ta'lim metodlari.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda ekologik muammolar dolzarb masalalardan biri bo'lib, insoniyatning tabiatga bo'lgan munosabatini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolalarga ekologik tarbiya berish, ularda atrof-muhitga nisbatan mas'uliyat hissini shakllantirish dolzarb masala hisoblanadi. Bolalik davri insonning shaxsiyati shakllanadigan asosiy bosqich bo'lgani sababli, bu yoshdan boshlab ekologik ong va madaniyatni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

1. Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiyaning o'rni

Ekologik tarbiya bolaning atrof-muhitga bo'lgan munosabatini belgilovchi muhim omildir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bu jarayon quyidagi yo'nalishlarda olib boriladi:

- **Tabiatga nisbatan hurmatni shakllantirish** – bolalarni o'simliklar va hayvonlarga g'amxo'rlik qilishga o'rgatish.
- **Ekologik ongni rivojlantirish** – bolalarga tabiat hodisalari va ekologik muammolar haqida oddiy tushunchalar berish.
- **Amaliy mashg'ulotlar orqali o'rgatish** – daraxt ekish, chiqindilarni saralash, suv va energiyani tejashga oid faoliyatlarni tashkil etish.

2. Ekologik tarbiyaning metod va vositalari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya quyidagi metodlar asosida amalga oshiriladi:

- **Kuzatish va tajribalar** – bolalarga tabiatni bevosita kuzatish imkoniyatini yaratish.
- **O'yin metodlari** – ekologik mavzudagi rolli va harakatli o'yinlarni tashkil qilish.
- **Badiiy adabiyot va ertaklar** – tabiatni muhofaza qilish haqidagi ertak va hikoyalardan foydalanish.
- **Ekskursiyalar** – tabiat qo'yniga sayohatlar tashkil etish.
- **Tasviriy san'at mashg'ulotlari** – bolalarning tabiat manzaralarini chizish yoki hayvonlarni tasvirlash orqali ekologik tushunchalarini boyitish.

3. Ekologik tarbiyaning bolalar rivojlanishiga ta'siri

Ekologik tarbiya bolaning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

- **Axloqiy tarbiya** – tabiatga mehr-muhabbat hissini shakllantiradi.
- **Ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirish** – jamiyat oldidagi ekologik mas'uliyatni anglashga yordam beradi.
- **Ijodiy fikrlashni rivojlantirish** – tabiat bilan bog'liq muammolarni hal qilish bo'yicha innovatsion fikrlashni shakllantiradi.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA EKOLOGIK TARBIYA BO'YICHA MASHG'ULOT ISHLANMASI

Mashg'ulot mavzusi: Tabiatni asraymiz

Mashg'ulot maqsadi:

- Bolalarga atrof-muhitni asrash, tabiat ne'matlaridan to'g'ri foydalanish haqida tushuncha berish.
- Ekologik madaniyatni shakllantirish va tabiatga nisbatan mehr-muhabbat uyg'otish.
- Amaliy mashg'ulotlar orqali bolalarning ekologik ongini rivojlantirish.

Mashg'ulot turi: Interaktiv dars, ekskursiya, amaliy mashg'ulot.

Kerakli jihozlar: Rasmlar, ekoburchak, suv idishlari, chiqindilar uchun konteynerlar, tabiat elementlari (barglar, gulli o'simliklar, toshlar, suv).

Mashg'ulotning borishi

1. Kirish qismi

Tarbiyachi:

- Bolalar, bugun biz tabiat va uning go'zalligi haqida suhbatlashamiz. Atrofimizdagi daraxtlar, gullar, qushlar va hayvonlar tabiatning bir qismidir.
- Siz tabiatni sevishingizni qanday ko'rsatasiz?

(Bolalar javoblari eshitiladi, fikrlari umumlashtiriladi.)

2. Asosiy qism

1. Suhbat va tushuntirish:

- Tarbiyachi tabiatni asrashning muhimligini tushuntiradi.
- Bolalar bilan ekologik tozalik va chiqindilarni ajratish haqida fikr almashiladi.

2. Kuzatuv:

- Bolalar bilan bog'ga chiqib, atrof-muhitni kuzatish.
- Daraxtlarning barglarini, gullarni, qushlarning ovozini tinglash.
- Ekologik muammolar haqida suhbatlashish.

3. Amaliy mashg'ulot:

- Chiqindilarni ajratish bo'yicha tajriba o'tkazish.
- Daraxt va gul ekish.
- Suv va havoni tejash bo'yicha amaliy ko'nikmalar shakllantirish.

4. O'yin: "Toza va iflos tabiat"

- Bolalar ikki guruhga bo'linadi.
- Birinchi guruhga toza tabiat suratlari, ikkinchi guruhga esa ifloslangan tabiat rasmlari beriladi.
- Har bir guruh o'z rasmini baholaydi va qanday qilib atrof-muhitni yaxshilash mumkinligi haqida fikr bildiradi.
- O'yin orqali bolalarda ekologik ong va muhitni muhofaza qilish bo'yicha tushuncha mustahkamlanadi.

5. Tajriba: "Suvni tejash"

- Ikki idishga suv quyiladi.
- Birinchi idishdagi suv oqizib yuboriladi, ikkinchisidagi suv esa tejab ishlatiladi.
- O'qituvchi bolalar bilan muhokama olib boradi: qaysi holatda suv behuda sarflandi va nima uchun suvni tejash kerak?

3. Yakuniy qism

- Mashg'ulot yakunida bolalar o'z taassurotlari bilan o'rtoqlashadi.
- Tarbiyachi mashg'ulot davomida erishilgan natijalarni tahlil qiladi.
- "Tabiatni sevaylik!" nomli kichik she'r yoki qo'shiq ijro etiladi.

Xulosa:

- Bolalar tabiatni asrashning ahamiyatini anglab yetadilar.
- O'z atrof-muhitiga mehr-muhabbat va g'amxo'rlik hissi shakllanadi.
- Ekologik madaniyatni rivojlantirishga asos solinadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiyani samarali tashkil etish kelajak avlodning ekologik madaniyatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Ekologik tarbiya bolalarda atrof-muhitni asrashga bo'lgan mas'uliyat hissini erta yoshdan boshlab rivojlantirish imkonini beradi. Shuning uchun ta'lim muassasalari ekologik tarbiyani yanada takomillashtirish yo'nalishida izchil ish olib borishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva M. R. "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi". – Toshkent: O'zbekiston, 2018.
2. Haydarova Z. "Sensor tarbiya asoslari". – Toshkent: Fan, 2020.
3. Tursunova G. "Bolalar psixologiyasi". – Toshkent: Sharq, 2017.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim konsepsiyasi, 2019.
5. Karimova M. "Ekologik tarbiya asoslari." – Toshkent: Fan, 2020.
6. Xolmatov O. "Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida ekologik yondashuv." – Samarqand: Ilmiy Nashr, 2021.

7. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi. "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik ta'lim va tarbiya konsepsiyasi." – Toshkent, 2022.